

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri –Dicle Üniversitesi Örneği–

Ejder OKUMUŞ, Doç. Dr.

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Atıf- Okumuş, E. (2007). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin problemleri –Dicle Üniversitesi örneği–. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 59-94. © Değerler Eğitimi Merkezi.

Özet- Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de din eğitiminin problemleri bağlamında üniversite düzeyinde din eğitim ve öğretimi yapan kurumlardan İlahiyat Fakülteleri’ni, bu Fakültelerden biri olan Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi örneğinde incelemektir. Bu araştırma, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin eğitim ve öğretimle ilgili problemlerini anlamaya ve böylece Türkiye’deki bütün İlahiyat Fakülteleri’nin sorunlarına ışık tutmaya çalışmaktadır. Anket, görüşme ve dolaysız gözlem tekniklerinin kullanıldığı makalede, çalışmanın anahtar kavramlarından olan ve öğrencilerin eğitimleri etrafında ortaya çıkarak onları olumsuz etkileyen sorunları ifade etmek üzere seçilen “problemler”, öğrencilerin kendi görüş ve yaklaşımları esas alınarak tespit edilmektedir.

Anahtar kelimeler- İlahiyat Fakültesi, Problemler, Din Eğitimi, Dersler, Hocalar, Öğrenciler, İlahiyatçı Kimliği, Stres, Bunalım, Uyum.

1. GİRİŞ: METODOLOJİ

1.1. Problem, Önem ve Amaç

Bu çalışmanın konusu, Türkiye’de din eğitiminin problemleri bağlamında üniversite düzeyinde din eğitim ve öğretimi yapan kurumlardan İlahiyat Fakülteleri’ni, bu Fakültelerden biri olan Dicle Üniversitesi (DÜ) İlahiyat Fakültesi örneğinde incelemektir. Bu incelemeyle, İlahiyat Fakülteleri’nin

eğitim problemlerini doğru anlamaya da kapı aralaması bakımından DÜ İlahiyat Fakültesi özelinde eğitim problemlerini doğru tespit edip doğru değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Bilindiği üzere Türkiye’de din eğitiminin uygulanmasında izlenen din eğitimi politikalarına (Bkz. Kaymakcan, 2006: 21-36) göre çeşitli dönemlerde farklılıklar olmuştur. Benzer bir durum İlahiyat Fakülteleri için de geçerlidir. İlahiyat Fakülteleri’nin tarihi, Cumhuriyet öncesi din eğitimi kurumları hariç tutulursa, Türkiye’de 1924’e kadar gider (Bkz. Ayhan, 1999: 255-268). Çeşitli sebep, süreç ve gerekçelerle İlahiyat Fakültesi 1933’te kaldırılır. 1949’da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi açılır. Bu arada 1959’dan 1980’e kadar belli aralıklarla çeşitli illerde Yüksek İslam Enstitüleri açılır. Ayrıca 1971’de Erzurum’da İslami İlimler Fakültesi hizmete girer. 1982’den itibaren ise İslami İlimler Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitüleri İlahiyat Fakültesi’ne dönüştürülür. 1998’e kadar İlahiyat Fakülteleri mezunları, hem Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde çeşitli din hizmetlerinde görev alabiliyor, hem de Milli Eğitim Bakanlığı okullarında din eğitimi ve öğretimiyle ilgili derslere girmek üzere öğretmenlik yapabiliyorlardı. Ancak İlahiyat Fakülteleri, 1998-1999 öğretim yılından itibaren yeni bir düzenlemeyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programı (İDKABÖ) ile İlahiyat Programı olmak üzere iki farklı kategoride eğitim faaliyetlerine başladı. Bu uygulama her İlahiyat Fakültesi’ni kapsamıyordu; bazı İlahiyat Fakülteleri’nde sadece İlahiyat Programı vardı. Bu düzenlemeyle birlikte İDKABÖ Programı’ndan mezun olanlar öğretmen olabilirken, diğer program mezunları bir buçuk yıllık tezsiz yüksek lisans eğitiminden sonra öğretmen olabilmekteydiler. Fakat 2006-2007 öğretim yılında yeni ve farklı bir uygulamayla öğretmenlik bölümleri İlahiyat Fakülteleri’nden alınarak Eğitim Fakülteleri’ne devredilmiştir.

Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ise 1993-1994 öğretim yılında açılmış ve öğrenci olarak hizmete başlamıştır. 2006-2007 öğretim yılına kadar İlahiyat ve İDKABÖ Programları’yla eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür; fakat Fakülte’nin 2006-2007 öğretim yılında İDKABÖ Programı, diğer İlahiyat’larda olduğu gibi Eğitim Fakültesi’ne bağlanmamış, tamamen kapatılmıştır. Şimdi sadece İlahiyat Programı’yla eğitime devam etmektedir.

Türkiye’de genelde din eğitiminin, özelde ise İlahiyat Fakülteleri’nin, öteden beri din-toplum ilişkileri, din-devlet ilişkileri ve laiklik çerçevesinde en ciddi “gerilim” alanlarından birini oluşturduğu (Bkz. Kaymakcan, 2006: 22 vd.) bilinmektedir. İlahiyat Fakülteleri’nin kuruluşundan günü-

müze kadar yaşadığı serüven incelendiğinde, bu durumu açıkça görmek mümkündür. Hiç kuşkusuz gerilim alanı olması, İlahiyat Fakülteleri'nin Türkiye'de belli amaçlar için olmazsa olmaz oluşu (Bkz. Subaşı, 2003: 151 vd.) ve “yerlerinin doldurulamayışı”yla doğru orantılıdır. Bu çalışmada, elbette İlahiyat Fakülteleri'nin mezkur serencamını ele almak amaçlanmamaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki söz konusu “zor” tarihsel serüveni ve mevcut durumuna ilişkin özellikleri, İlahiyat Fakülteleri'nin Türk toplumu için çok önemli olduğunu ortaya koyması bakımından ehemmiyet arz etmektedir. O halde İlahiyat Fakülteleri, akademik açıdan önemli çalışma konularından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Elinizdeki çalışmanın önemi, sadece İlahiyat Fakülteleri'yle ilgili olmasından değil, ayrıca ve daha önemlisi İlahiyat Fakülteleri'ne din eğitimi problemleri açısından yaklaşmasından; en önemlisi de bu problemlere öğrencilerin gözüyle bakmasından kaynaklanmaktadır.

Demek ki bu çalışmada, Türkiye'de İlahiyat Fakülteleri'nin eğitim sorunlarına Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kendi cephelerinden bakılmakta; Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin Fakülteleri'ndeki sorunları kendilerinin nasıl gördükleri, anket, görüşme ve gözlem teknikleriyle bizzat kendilerine baş vurularak anlaşılmaya çalışılmaktadır. Anket, görüşme ve gözlemden elde edilecek verilerin yorumlanıp değerlendirilmesiyle ulaşılan bulgular, İlahiyat Fakülteleri'ndeki öğretimin durumunu anlamak bakımından hiç kuşkusuz kayda değer olacaktır.

Bilindiği üzere genel olarak eğitim, sosyal olaylar bakımından başat determinasyon ilkelerinden ve temel bağımsız değişkenlerden biri olarak kabul edilir. Toplumun eğitim düzeyi, olayların oluş biçiminde ve gelişim seyrinde temel bir rol oynar. Bu nedenle de sosyal bilimlerde eğitim, belirleyici bağımsız değişken olarak görülür.

Gerçekten de eğitimin niteliği ve toplumsal yaygınlığı, sosyo-kültürel hayatın şekillenmesinde belirleyici etkenlerdendir. Eğitim, toplumda sosyalleşme, toplumsal uyum, bütünleşme ve dayanışmanın gerçekleşmesini ve kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayacak zihniyeti, ortak değerleri ve davranış kalıplarını oluşturur. Eğitim; ekonomi, aile, hukuk, siyaset, din ve boş zamanlar gibi temel sosyal kurumlar arasındaki karşılıklı ilişkilerde de belirleyici bir konumdadır. Toplumsal değişimde de eğitimin çok önemli bir işlev gördüğü ve dolayısıyla çok önemli bir etken olduğu, hatta eğitimle toplumsal değişimin karşılıklı ilişkilerinin bulunduğu bilinmektedir.

Eğitim için geçerli olan bu hususlar, dinin toplumdaki etkisine göre din eğitimi için de geçerlidir. Din eğitimi, hem dinin hem de eğitimin başta gelen sosyal determinasyon ilkelerinden olmasından dolayı toplumsal olaylarda çifte bir belirleyicilik kazanabilmektedir. Bu hususlar ve ayrıca dinin eğitim, eğitimin de din alanında yansımaları olduğu düşünüldüğünde, Türkiye’de din eğitimi ve öğretiminin üniversite düzeyindeki, yani İlahiyat Fakülteleri’ndeki sorunlarının incelenmesinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırma, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin eğitim ve öğretimle ilgili problemlerini anlamaya ve böylece Türkiye’deki bütün İlahiyat Fakülteleri’nin sorunlarına ışık tutmaya çalışmaktadır. Makalede, çalışmanın anahtar kavramlarından olan ve öğrencilerin eğitimleri etrafında ortaya çıkarak onları olumsuz etkileyen sorunları ifade etmek üzere seçilen “problemler”, öğrencilerin kendi görüş ve yaklaşımları esas alınarak tespit edilmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, çalışmada ortaya konan ve değerlendirmesi yapılan hususlar, bizzat öğrencilerin sorun olarak belirledikleri hususlardır.

Öğrencilerin kendi sorunlarını tespit etmedeki yaklaşımları ve hocalarını bilimsel düzlemde eleştirip değerlendirmeleri, eğitim ve öğretimin nitelikli hale gelmesinde son derece önemlidir. İlahiyatçı öğretim elemanlarının ve yöneticilerin, ağırlıklarını, komplekslerini, ben-merkezciliklerini bir kenara koyarak öğrencilerin kendilerine nasıl baktıklarını anlamaya çalışmaları ve bunun için de aslında bizzat kendileri öğrencilerin kendi derslerine nasıl baktıklarını öğrencilerin kendilerine sorarak öğrenmeleri, İlahiyat Fakülteleri’nde eğitimin kalitesini büyük ölçüde artıracaktır. Bilinmektedir ki eleştirisiz ve değerlendirmesiz bir eğitim eksik demektir (Köylü, 2004, 35).

1.2. Yöntem ve Teknikler

Araştırmamızda *dökümantasyon*, *anket*, *görüşme* ve *dolaysız gözlem* teknikleri kullanılmaktadır. Ankette kapalı uçlu soruların yanında açık uçlu sorulara da yer verilmektedir. Kapalı ve açık uçlu sorulara verilen cevaplar, mülakat ve gözlem ile zenginleştirilerek daha doğru sonuçlara ulaşılmaya çalışılmakta ve bu çerçevede ilgili çalışmalardan da yararlanılmaktadır. Ayrıca araştırmacının yöneticiliği ve organizasyonunda yapılan panellerde konuşan birinci ve son sınıflardan bazı öğrencilerin araştırma konusuy-

la ilgili yaklaşımları da öğrencilerin eğitim ve öğretim sorunlarına yaklaşımlarını görmek ve anlamak bakımından oldukça işlevsel olmaktadır.

Belirtmek gerekir ki çalışmada öğrencilere sorulan anket soruları, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerine uygulanan anket formunda (Taştan, Kuşat, Çelik: 2001) yer alan ilgili soruların bir kısmının aynısıdır. Böylece çalışmamızdan elde edilen bulgularla Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerine yapılan söz konusu çalışmadan elde edilen bulguların karşılaştırılması da mümkün olabilmektedir.

Bu araştırmanın sınırlarının belirlenmesinde, 2004-2005 öğretim yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okuyan öğrenciler ağırlığı oluşturmaktadır. Bu öğretim yılında Fakülte'nin toplam öğrenci sayısı 265, araştırmanın örneklemi ise 205 kişiden oluşmaktadır.

Anket formları esasen bütün öğrencilere dağıtıldı, fakat 205 öğrenci, formları doldurarak iade etmiş, gerisi ise formları iade etmemiştir. Formların tamamına yakını Fakülte'de sınıflarda doldurulmuş, bir kaç tanesi ise Fakülte dışında doldurulup getirilmiş ve teslim edilmiştir.

Şu da belirtilmelidir ki; araştırmacının Fakülte'de görev yaptığı 7 (yedi) yıl boyunca yaptığı gözlemlere, öğrencilerle birlikte düzenlediği bazı programlara, 2001 yılında 140 öğrenciye uyguladığı bir ankete, her dönem sonunda öğrencilerle eğitim sorunlarıyla ilgili görüşmelerde elde ettiği hususlara ve 2005-2006 öğretim yılının sonunda öğrencilere yönelttiği bazı sorulara aldığı cevaplara, bu çalışmada söz konusu 2004-2005 öğretim yılında yapılan anket verilerinin yorumlanmasına destek olarak yer yer başvurulmaktadır.

Girişte son olarak çalışmanın *hipotezlerini* maddeler halinde şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Öğrencilerin problem olarak gördüğü bazı hususlar, İmam-Hatip Lisesi mezunlarının üniversiteye giriş şartlarından dolayı birçoğunun istemediği halde İlahiyat Fakültesi'ne, özellikle de İlahiyat Programı'na girmesiyle ilişkilidir. Örneğin gelecek kaygısı, stresle öğrencilik yapmak, derslere karşı ilgisizlik, Fakülte'ye karşı soğukluk gibi sorunlar bu çerçevede zikredilebilir.
2. Fakülte'de bazı öğrencilerin bazı derslere ilgisizliğinde Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü derslerinin bazı branş hocalarının yokluğu yatmaktadır.
3. Bazı öğrencilerin Fakülte'den şikayet etmeleri ve derslere yeterince eğilmemesinin önemli nedenlerinden biri, Arapça dersidir. Öğrenci-

lerin Arapça dersiyle olan sorunları, onları diğer derslere karşı da sorunlu hale getirmektedir.

4. Özellikle birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin Fakülte'yle bütünleşmelerinin arka planında bulunan önemli sebeplerden biri, Fakülte'ye geldiklerinde "umdukları"nı bulamamaları ve bundan dolayı da bir tür hayal kırıklığı yaşamalarıdır.
5. Öğrencilerin Fakülte'deki eğitimle ilgili problemlere dikkat çekmesi, eğitimleri konusunda gerekli duyarlılığa sahip olmaları ve daha iyi bir eğitim istemeleriyle de ilişkilidir.

2. ÖRNEKLEMİN OLGUSAL DURUMU

Örneklem grubunu oluşturan insanlara sorulan sorulardan olgusal sorular, onların sabit sosyal ve kişisel bir takım özelliklerine ilişkin bilgiler elde etmek üzere sorulur (Sencer-Sencer, 1978: 257). Dolayısıyla örneklem grubuna ait olgusal durum, örnekleme oluşturanların yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, medenîlik gibi bir takım özelliklerinin bilinerek söz konusu özelliklerin, bakış açısı, inanç, davranış, sosyal ve dinî yapı ile karşılıklı ilişkisinin nasıl olduğunun anlaşılmasına önemli katkıda bulunur. Bu nedenle öncelikle örneklem grubunun olgusal durumu ortaya konulmuştur. Bu araştırmada, araştırmanın konusu düşünülerek örneklem grubunun olgusal durumunun kapsamına, örneklem grubunun cinsiyeti, bölümü ve sınıfı dahil edilmiştir.

2.1. Örneklem Grubunun Cinsiyeti, Bölümü ve Sınıfı

Tamamı 205 öğrenciden teşekkül eden örneklemin %43,4'ü (89) erkek, %56,6'sı (116) ise kız öğrenciden oluşmaktadır. Örnekleimde kız öğrencilerin sayısı, Fakülte'deki kız öğrenci çokluğuna uygun olarak erkeklere oranla fazladır.

Girişte de belirtildiği gibi bu öğretim yılında İlahiyat Fakülteleri'nin İDKA-BÖ Programı olanlarında, biri bu program, diğeri İlahiyat olmak üzere iki bölüm bulunmaktadır. Farklı bölümlerde bulunmak, bazı konulara yaklaşımda farklılıklar doğurabilir. Çünkü her bölümü seçen öğrenci, kendine uygun gelen bölümü seçebilmektedir ve daha önemlisi bölüm öğrenciyi etkileyebilmektedir. Ayrıca iki bölümün müfredatında farklılıklar vardır. Müfredat farklılığı, zaman içinde öğrencilerin olaylara yaklaşımın etki-

leyebilmektedir. Bu durumu gözönüde bulundurarak hangi bölümde ne kadar öğrenci bulunduğuna bakmak istenirse görülür ki, örneklemimizin %43,9'u İlahiyat Programı'nda, %56,1'i ise İDKABÖ Programı'nda eğitimlerini sürdürmektedirler.

Tablo 1 : Cinsiyete göre bölümlerin dağılımı

Cinsiyet	Bölüm		Toplam	Cinsiyet	Bölüm		Toplam	Cinsiyet	Bölüm		Toplam
	İlahiyat	D.Kült.			İlahiyat	D.Kült.			İlahiyat	D. Kült.	
Erkek	44	45	89	Kız	46	70	116	Toplam	90	115	205
Cinsiyet %	49,4%	50,6%	100,0%	Cinsiyet %	39,7%	60,3%	100,0%	Cinsiyet %	43,9%	56,10%	100,0%
Bölüm %	48,9%	39,1%	43,4%	Bölüm %	51,1%	60,9%	56,6%	Bölüm %	100,0%	100,0%	100,0%
Toplam %	21,5%	22,0%	43,4%	Toplam %	22,4%	34,1%	56,6%	Toplam %	43,9%	56,10%	100,0%

Tablo 1'de bölümlerin cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre tüm örneklem %43,9'unu oluşturan İlahiyat Programı'nda okuyan öğrencilerin %48,9'u erkek, %51,1'i ise kızlardan müteşekkil iken, tüm örneklem %56,1'ini oluşturan İDKABÖ Programı'nda okuyan öğrencilerin %39,1'i erkek, %60,9'u ise kızlardan müteşekkildir. Bölümlerdeki cinsiyet dağılımına örneklem grubunun tamamına göre bakılacak olursa, o takdirde görülür ki İlahiyat Programı'ndaki erkek öğrenciler tüm örneklem 21,5'ini, kız öğrenciler %22,4'ünü, İDKABÖ'ndeki erkek öğrenciler, tüm örneklem %22,0'mı, kız öğrenciler ise %34,1'ini oluşturmaktadır.

Dikkat edildiğinde anlaşılacağı gibi örneklemdeki kız öğrencilerin büyük çoğunluğu, İDKABÖ Programı'na devam etmektedir.

Örneklem grubunun sınıf dağılımı da bağımsız değişken olarak alınabilir. Çünkü öğrencilerin dikey düzlemde sınıfsal durumu, onun tutum ve davranışları üzerinde etkili olabilir.

Sınıf dağılımına bakıldığında örneklem grubumuzun %29,3'ü (60) 1. sınıfı, %22,4'ü (46) 2. sınıfı, %26,3'ü (54) 3. sınıfı ve %22,0'ı (45) 4. sınıfı oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi örneklemde en fazla öğrenci %29,3'le 1. sınıfa, en az öğrenci ise %22,0'la 4. sınıfa aittir.

2.2. Örneklemin İlahiyatçı Kimliği

Tablo 2 : Öğrencilerin kimlik durumlarını ifadeleri

İfadeler	N
Her zaman İlahiyatçı kimliğimi açık tuttum.	115
Zaman zaman İlahiyatçı kimliğimi açık tuttum.	54
İlahiyatçı kimliğimi daima gizledim.	4
Başka	27
Cevapsız	5
Toplam	205

Örneklemin kimliğiyle ilgili olarak sorulan “İlahiyatçı kimliği ile ilgili hususlardan hangisi size uygun düşmektedir?” sorusuna, Tablo 2’de görüldüğü gibi öğrencilerin %56,1’i (115 kişi) “Her zaman İlahiyatçı kimliğimi açık tuttum.” cevabını verirken, %26,3’ü (54 kişi) “Zaman zaman İlahiyatçı kimliğimi açık tuttum.” cevabını vermiştir. Örneklemin %2,0 (4 kişi) gibi çok düşük bir oranı ise “İlahiyatçı kimliğimi daima gizledim.” demıştır. “Başka” diyenlerin oranı ise %13,2 (27 kişi) olarak gözükmektedir.

Görüldüğü gibi büyük çoğunluk, İlahiyatçı kimliğini gizlememiş, tersine açıkça ortaya koymuştur. Bu, İlahiyatçıların büyük ölçüde kendine güveninin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ancak örneklemin dikkate değer bir kısmı (%26,3) da İlahiyatçı kimliğini zaman zaman açık tuttuğunu belirterek zımnen bazen gizlediklerini de ifade etmiştir. Nitekim bu öğrencilerden bir kısmıyla (35 öğrenci) sınıflarında yaptığımız görüşmelerde, onların bazen İlahiyatçı olduklarını gizledikleri anlaşılmıştır. Bunun sebepleri sorulduğunda, kendilerine bakışın olumsuz olması, damgalanma, işlerinin engellenmesi vs. ihtimaline karşı kimliklerini açıkça belirtmediklerini, hatta bazen farklı şeyler söylediklerini ifade etmişlerdir.

Örneklem grubunun cinsiyete göre kimlik durumlarının ifadesine bakıldığında, kız öğrenciler, erkeklere (%28,1) oranla daha az zaman zaman İlahiyatçı kimliğini açık tutmuş (%25,0) ve İlahiyatçı kimliğini erkeklerin %4,5’lik bir oranla daima gizlemelerine karşın hiç gizlememişlerdir. Bunun sebebini sınıflarda konuştuğumuz bazı kız öğrenciler, tesettürlü halleri veya başka bazı davranışlarıyla zaten dindar görünmeleri dolayısıyla İlahiyatçılıklarını gizlemelerinin anlamsız olacağı biçiminde açıklamışlardır.

2.3. İlahiyat İle Bütünleşememe: Beklentiler ve Hayal Kırıklıkları

Tablo 3 : *Bütünleşememe problemi*

İfadeler	f	%
Ümitlerin karşılanmaması	96	46,8
Hayal kırıklığı	27	13,2
Fakültenin fiziki problemleri	30	14,6
Başka	32	15,6
Cevapsız	20	9,7
Toplam	205	100,0

D.Ü. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin önemli problemlerinden biri, beklentileriyle karşılaştıkları gerçekliğin uyuşmamasıdır. Bu bağlamda açık uçlu sorulan “İlahiyatla bütünleşmede önünüzdeki en büyük problem size göre nedir?” sorusuna Tablo 3’den de anlaşılacağı gibi öğrencilerin %46,8’i, (96 kişi) “Fakülteye geldikten sonra ümitlerimizin karşılanmadığını gördük.” cevabını verirken, %13,2’si (27 kişi) “Hayal kırıklığı” cevabını vermişlerdir. Diğer öğrenciler de farklı cevaplar vermişlerdir.

Sınıflarda yapılan mülakat ve tartışmalarda özellikle de birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin en önemli sorunlarından birinin, İlahiyat ile bütünleşememe olarak kendini gösterdiği görülmektedir. Öğrenci, tabir yerindeyse, İlahiyat’a bir takım “ümitler”le gelmekte, fakat umduğunu bulamamaktadır. Bunu öğrencilerin bizzat kendileri böyle ifade etmektedirler. Öğrenciler, bir takım beklentilerle İlahiyata geldiklerini, ama beklentilerinin karşılığının olmadığını görünce, bir tür şok geçirdiklerini, bunu atlatmak için çok zaman geçmesi gerektiğini belirtmektedirler. Birinci ve ikinci sınıflarda 2001 yılından 2006 yılına kadar her dönem başında ve sonunda öğrencilerle yaptığımız görüşme ve tartışmalarda bu sorunun kendileri için çok büyük bir sorun olduğunu ve okulla bütünleşmelerinde büyük güçlükler çıkardığını söylemişlerdir. Bunun sebeplerini sordüğümüzde, öğrenciler, Fakülte’ye geldiklerinde bir huzur ortamıyla karşılaşacaklarını, hocaların kendilerine çok “güzel” bir ortam sunacaklarını, kafalarındaki bilgi, düşünce ve inançların Fakülte’de daha da sağlamlaşacağını düşündüklerini, ama Fakülte’ye geldiklerinde tam tersi bir durumla karşılaştıklarını, özellikle de hocalardan genel geçer düşünce, yargı ve görüşlere aykırı şeyler duyduklarında yıkıldıklarını ifade etmişlerdir. Bilhassa Hadis derslerinin

de, Tefsir derslerinde, İslam tarihi derslerinde, Kelam derslerinde vd. bu tür durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Gözlemlenebildiği ve öğrencilerin ifadelerinden anlaşılabilirdiği kadarıyla öğrenciler hocalara karşı güvensizlik psikolojisine sahip olmaktadır. Hocaların, kafalarındaki hoca tipinden farklı olduğunu gördüklerinde, İlahiyatın bambaşka bir dünya olduğunu, kendilerine yabancı bir mekan olduğunu düşünmeye başlamaktadırlar. Belki de bunun ortaya çıkmasında en önemli nedeni, Ali Bardakoğlu'nun bir makalesinin (2001) başlığında dile getirdiği "İlahiyatçıların din söylemi"ndeki sorunlarda aramak gerekir. Bardakoğlu'na göre (2001: 63-76) İlahiyatçıların din söyleminde, tarihsel tecrübenin tanıtım sorunu, gerçek İslam tasavvuru, Kur'an İslam'ı anlayışı ve totaliter üslup önemli sorunlardır. Öğrencilerin Fakülte'ye geldiklerinde yaşadıkları şaşkınlıkların önemli bir nedeninin bu sorunlarla ilişkili olduğu söylenebilir.

Diğer önemli bir sebep de öğrencilerin basmakalıp düşünce ve yargılarının sorgulandığını görmeleridir. Hatta öğrencilerden bir kısmı, İlahiyat'ta mevcut dinî yaklaşım ve düşüncelerinin aşağılandığını düşünebilmektedir. Öğrenci oldukları andan itibaren kendileri de İlahiyatçı olsalar bile, tipik İlahiyat eğitimine karşı söz konusu sebeplerden dolayı çekingen, ürkek ve güvensiz olabilmektedirler. Belki de bu durum, Necdet Subaşı'nın "çifte söylem stratejisi" olarak tanımlamaya çalıştığı şeydir. Subaşı(2003:155-156)'na göre "modernleşme sürecinin gündeme getirdiği bütün tartışmalarda dinsel argümanları ortaya koymak İlahiyatçıya düşmektedir. Ne var ki İlahiyatçının sorumluluk üstlenmesi gerektiği durumlarda öne çıkardığı soğuk akademisyenliği, popülist tartışmalara katılması durumunda da toplumu ısrarla karşısına alan dinsel seçkinciliği kendisini sürekli olarak etkisiz kılmaktadır. (...) İhtiyaç duyulduğu her seferinde örtülü ve çifte anlam siyasetlerinden kopuk olmayan bir lafızcılıkla gündeme gelen söylem tercihi, İlahiyatçının konumunu tartışmaya açmaktadır."

Öğrenciler, Fakülte'ye bir takım beklenti ve umutlarla gelirken, geldiklerinde gördükleri manzara yukarıda söylendiği biçimde olduğunda, ciddi hayal kırıklıkları yaşamaktadırlar. Öğrencilerin özellikle hocalarına yönelik bir takım beklentilerinin (Bkz. Ay: 2000), kendileri için daha da önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Gerçekten de bu ve benzeri sebeplerle öğrencilerin Fakülte ile bütünleşememesi, İlahiyat Fakülteleri'nde ciddi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin umutları kırılmadan Fakülte'ye adaptasyonlarının

sağlanması mümkün olamaz mı acaba? İlahiyat Fakülteleri'nde derslere giren öğretim elemanlarının metodolojik sorunları mı var acaba? Üçüncü sınıfta, özellikle son sınıfta öğrenciler bu sorunu büyük ölçüde aşmaktadır. Fakat yeni gelen öğrencilerin Fakülte'ye geldiklerinde ummadıkları bir manzarayla karşılaşmaları ve bir tür yabancılaşma dediğimiz sürece girmeleri, ciddi bir sorundur ve üzerinde düşünülmesi gerekmektedir.

Belirtmelidir ki bu noktada bu problemin, öğrencilerin gördüğü, yorumladığı veya bildiği hususlardan kaynaklandığının doğru olup olmadığından çok daha önemli bir husus, bu problemin öğrenci açısından varlığıdır.

2.4. Öğrencilerin Öğrenim Boyunca En Fazla Üzülükleri Şey

Tablo 4 : Öğrencinin öğrenimi boyunca en fazla üzüldüğü şeye göre dağılım

İfadeler	f	%
Bazı hocaların sevgilerini bütün öğrencilere eşit olarak ifade edememeleri, objektif olmama, hoca-öğrenci ilişkileri beklenen düzeyde olmaması, sınav yöntemi, bazı branş hocalarının olmayışı, ders anlatımında başarısızlık, yetersizlik, gereken titizliğin gösterilmemesi, hocaların düşünceleri, Arapça dersinden başarısızlık endişesi.	71	34,6
Hasret. Aileden ayrı oluş.	6	2,9
Bütünlemeye kalmak, tek derse kalmak.	6	2,9
Öğrencilerin İlahiyata ilgisizliği, öğrencilerde olması gereken heyecan ve azmi görememek, öğrencilerin başarısızlığı.	11	5,4
ÖSS'deki katsayı uygulaması, istediği Fakülte'ye gidememek, burada aradığını bulamamak, samimiyetsizlik, hayal kırıklığı, pasiflik, bazı önemli konularda duyarsızlık, gelecek kaygısı, İlahiyat bölümünden mezun olanların öğretmen olmayacaklarını duyma, işsizlik kaygısı.	65	31,7
Fakülte'deki imkansızlıklar, mesela kışın okulun çok soğuk olması.	17	8,3
Başka	10	4,9
Cevapsız	19	9,3
Toplam	205	100,0

“Öğreniminiz boyunca sizi en fazla üzen şey ne oldu? Kısaca yazar mısınız?” sorusuna örneklemin %9,3'ünün cevap vermediği, Tablo 4'den anlaşılmaktadır. Aynı tabloya göre öğrencilerden %34,6'sı, kendilerini

en çok üzen şeyin “Bazı hocaların sevgilerini bütün öğrencilere eşit olarak ifade edememeleri, objektif olmama, hoca-öğrenci ilişkileri beklenen düzeyde olmaması, sınav yöntemi, bazı branş hocalarının olmayışı, ders anlatımında başarısızlık, yetersizlik, gereken titizliğin gösterilmemesi, hocaların düşünceleri, Arapça dersinden başarısızlık endişesi.” olduğunu belirtmiştir. Örneklemin %31,7’si soruya, “ÖSS’deki katsayı uygulaması, istediği Fakülte’ye gidememek, burada aradığını bulamamak, samimiyetsizlik, hayal kırıklığı, pasiflik, bazı önemli konularda duyarsızlık, gelecek kaygısı, İlahiyat bölümünden mezun olanların öğretmen olmayacaklarını duyma, işsizlik kaygısı.” kategorisinde cevap vermiştir.

Burada ortaya çıkan sonuçların bir önceki maddede, yani yukarıdaki Tablo 3’de ortaya çıkan sonuçlarla paralellik arz ettiği açıkça görülmektedir.

Bu tablodan ve diğer bazı tablolardan anlaşıldığı kadarıyla öğrencilerin özellikle hocalarından bazı beklentileri vardır. Öğrenci, eğitimin öğretmen merkezli değil, öğrenci merkezli yapılmasını istemektedir. Öğrenci hocasının kendisine verdiği değeri, hissetmek istemektedir. Bunun da en önemli yollarından biri, öğrenciyi derse katmak, aslında aktif eğitim yapmaktır (Bkz. Köylü, 2004, 36).

2.5. İlahiyat Fakültesi’nden Memnuniyet Durumu (Son Sınıflar İçin)

Tablo 5 : *Fakülte öğrenimi sonunda İlahiyat Fakültesi’nden memnuniyet durumu (son sınıflar)*

Seçenekler	f	%
Memnunum, iyi ki İlahiyat’ta okumuşum.	16	35,6
Memnunum, fakat gelecek kaygısı taşıyorum.	17	37,8
Pişmanım, keşke İlahiyat’ta okumasaydım.	6	13,3
Başka	5	11,1
Cevapsız	1	2,2
Toplam	45	100,0

Fakülte son sınıfına gelmiş olan öğrencilerin Fakülte’den memnun olup olmadıklarına dair sorulan bir soruya, Tablo 5’e göre öğrencilerin %35,6’sı “Memnunum, iyi ki İlahiyat’ta okumuşum.”; %37,8’i “Memnunum, fakat gelecek kaygısı taşıyorum.”; %13,3’ü “Pişmanım, keşke İlahiyat’ta okumasaydım.”; %2,2’si “Kendimi bulduğuma inanıyorum,

ama dört senede çok şey kaybettim. Bu ben değilim.” ve %11,1’i “Başka” cevabını vermiştir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla son sınıf öğrencilerinin %73,4’ü Fakülteden memnun olmuş; fakat memnun olup da gelecek kaygısı taşıyanların oranı (%37,8) da küçümsenecek gibi görünmemektedir. Öğrencilerle gruplar halinde sınıflarda yaptığımız görüşmelerde bu kaygı daha da net bir biçimde açığa çıkmaktadır. Öğrencilerde aslında birinci sınıftan son sınıfa kadar bir tür gelecek kaygısı bulunmakta ve bazı öğrenciler bunu aşamamaktadır. Öğrenciler sıklıkla Fakülte’yi bitirince iş bulamayacaklarını, özellikle de eski yapının değişmesini izah edemediklerini belirtmişlerdir. İlahiyat Bölümü öğrencileri ayrıca öğretmen olamayacaklarını belirtmiş ve bunu çok ciddi bir problem olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin ifadelerinden, mezun olduktan sonra iş bulup bulamayacakları, özellikle de öğretmen olup olmayacakları konularında cevapsız sorulara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca öğrencilerin İlahiyat Fakülteleri’yle ilgili tartışmalardan da oldukça olumsuz etkilendikleri görülmektedir.

Öğrencilerde, söz konusu problemlerden dolayı ciddi anlamda stres olduğu tespit edilmiştir.

2.6. Memnun Olunmayan Hocaların Etkilenilen Yönleri

Tablo 6 : Memnun olunmayan hocaların etkilenen yönlerine göre dağılım

Seçenekler	f	%
Bilgi yönünden donanım ve yeterliliklerini öğrencilere yansıtamıyorlar. Öğrencilerle sosyal ilişkileri soğuk ve resmidir. Örneklik problemi. Ders anlatım yöntemlerini beğenmiyorum.	196	95,6
Başka	4	2
Cevapsız	5	2,4
Toplam	205	100

Tablo 6’ya göre öğrencilerin memnun olmadıkları hocalardan olumsuz olarak en çok etkilendikleri yönlere bakıldığında görülüyor ki, %95,6’lık bir oranla “Bilgi yönünden donanım ve yeterliliklerini öğrencilere yansıtamıyorlar. Öğrencilerle sosyal ilişkileri soğuk ve resmidir. Örneklik problemi. Ders anlatım yöntemlerini beğenmiyorum.” Bu kategoriye girenler örneklemin tamamına yakınıni teşkil etmektedir. Öğrencilere 2005-2006

bahar yarı yılının sonunda açık uçlu olarak sorulan ve evde doldurulup getirilmesi istenen “Memnun olmadığınız hocaların olumsuz olarak etkilendiğiniz yönlerini yazınız.” sorusuna 30 öğrenciden alınan cevaplar da bu durumu teyid etmektedir.

Ancak belirtmek gerekir ki bu soru genel bir soru olup, kaç hocanın böyle olduğuna dair ayrıca bir soru sorulmamıştır. Ayrıca bu cevapların, tekrar etmek gerekirse, öğrencilerin belirtilen yer ve zamanlarda verdikleri cevaplar olduğunu da göz ardı etmemek gerek.

2.7. İlahiyat Fakültesi’ni Tercih Sebebi

Tablo 7 : *İlahiyat Fakültesi’ni tercih sebebine göre dağılım*

Seçenekler	f	%
Dinimi iyi ve doğru bir şekilde öğrenmek için. Öğretmenlik ve din hizmetleri alanında görev yapmak için.	107	52,2
Mecburen, başka seçenek olmadığı için, hasbelkader.	65	31,7
Ailem (anne-babam) istediği için.	14	6,3
Başka	15	7,3
Cevapsız	4	2,0
Toplam	25	100,0

Öğrenciler, Tablo 7’de görülebileceği gibi İlahiyat Fakültesi’ni çeşitli sebeplerle tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Bu kategoride öğrencilerin %52,2’si dinini iyi ve doğru bir şekilde öğrenmek ve de öğretmenlik ve din hizmetleri alanında görev yapmak için İlahiyat’ı tercih ettiğini belirtmektedir. Öğrencilerin %31,7’si “mecburen, başka bir seçenek olmadığı için seçtiğini” belirtmekte ve “üniversiteye giriş sisteminin kendilerini istemeyerek de olsa buraya attığını” söylemektedir. Yani bunlar Fakülte’ye iradî olarak gelmediklerinin altını çizmektedirler. Esasen bu oran, diğer öğrencilerin pek çok sorunun temelinde bunu görmelerini ifade ettikleri düşünülürse daha da artmaktadır. Örneklem grubunun %6,3’ü anne-babası istediği için buraya geldiğini beyan etmektedir. Öğrencilerle birebir görüştüğümüzde mecburen geldiğini söyleyenlerin oranı iki katına çıkmaktadır. Bunda da en çok İmam-Hatip Lisesi mezunlarının üniversiteye giriş sisteminde tâbî oldukları düzenlemenin etken olduğu söylene-

bilir. Öğrenciler, bir türlü bu durumu anlamak ve izah etmekte yaşadıkları güçlüğü aşamamaktadırlar. Ne zaman sorunlardan söz açılrsa öğrencilerin tamamına yakını, bu probleminden söz etmektedirler. Burada bunun gerçekten bir sorun mu yoksa öğrencilerin algılamalarının mı yanlış olduğu sorusu akla gelebilmektedir.

Bu oranları Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin oranlarıyla (Taştan, Kuşat, Çelik, 2001: 186) karşılaştırdığımızda, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri %31,7 oranında üniversiteye giriş sisteminde dolayı mecburen geldiklerini, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri ise %20,2 oranında mecburen geldiklerini söylemişlerdir. Dicle İlahiyat öğrencileri, %6,3 oranında anne-babaları istediği için Fakülte'ye geldiğini söylerken Erciyes İlahiyat öğrencileri %11,5 oranında anne-baba istediği için geldiğini belirtmiştir. Dicle'de öğrenciler %52,2 oranında dini daha iyi öğrenmek ve öğretmenlik ve din hizmetleri alanında görev yapmak istedikleri için geldiklerini belirtirken Erciyes öğrencileri %68,3 oranında bu sebeple geldiklerini beyan etmişlerdir.

İki Fakülte'de durumun bu şekilde farklı olması, bölgesel ve kültürel farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir.

2001'de Fakülte'mizde 140 öğrenciye uyguladığımız anket sonuçlarına göre mecburen geldiğini söyleyenler, hemen hemen toplamın yarısını oluşturmaktadır. O zamana göre istekli gelenlerde artış görülmektedir.

2.8. Muhtevaları Bakımından Derslerin Yeterlilik Düzeyi

Tablo 8 : *Derslerin yeterliliğine göre dağılım*

Seçenekler	f	%
Tamamen yeterlidir	1	,5
Yeterlidir	34	16,6
Kısmen yeterlidir	118	57,6
Yetersizdir	50	24,4
Cevapsız	2	1,0
Toplam	205	100,0

“Fakültenizde dersler, muhtevaları bakımından genellikle Fakülte'nizin fonksiyonlarını sağlamada, sizce ne derece yeterlidir?” sorusuna öğrenciler, Tablo 8'e göre %24,4 oranında yetersiz, %57,6 oranında kısmen yeter-

li, %16,6 oranında yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Burada derslerin içerikleri itibariyle yetersiz olduğunu düşünenlerin örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin dörtte birini oluşturdukları ve bu rakamın veya oranın oldukça yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Üstelik öğrencilerin yarısından fazlası (118 kişi-%57,6) kısmen yeterli olduğunu söylemektedir. Öğrencilerin tamamına yakınıyla yüz yüze görüşerek, bunu neden böyle gördüklerini sorduğumuzda, birçok derse branş hocasının girmediğini söylemektedirler. Örneğin Felsefe derslerinin, Din Eğitimi ve ona bağlı derslerin böyle olduğu, öğrenciler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.

Bu kategoride öğrencilere şu soru da sorulmuştur: “Her bir dersin, sizin o dersten ihtiyaç hissettiğiniz bilgiyi verdiğini düşünüyor musunuz?” Bu soru sorularak yukarıdaki sorunun cevaplarının netleştirilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bu soruya verilen cevap, aslında muhteva yeterliliği sorusuna verilen cevaplarla belli bir uyumluluk göstermektedir. Bu soruya, cevaplara bakıldığında, öğrencilerin % 26,8’sinin derslerin kendilerinin bilme ihtiyacını karşılamadığını, %64,4’ünün kısmen karşıladığını ve %7,8’inin karşıladığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

2.9. Kur’an Dersinde İzlenen Yöntem

Tablo 9 : Kur’an dersinde izlenen yöntemi beğenip beğenmemeye göre dağılım

Seçenekler	f	%
Evet	62	30,2
Kısmen	60	29,3
Hayır	76	40,1
Cevapsız	7	3,4
Toplam	205	100,0

“Kur’an-ı Kerim dersinde uygulanan yöntemi beğeniyor musunuz?” sorusuna Tablo 9’a göre, öğrencilerin %40,1’i hayır, %29,3’ü kısmen ve %30,2’si evet cevabını vermektedir.

Öğrencilerin Kur’an dersinde izlenen yöntemi beğenip beğenmemelerinin sebepleri sorulduğunda, örneklem grubunun %49,3’ü “Tamamen ezbere yönelik. Branş hocası yok. Makam öğretilmeli. Yüzeysel öğretim var. Daha verimli olabilir. Plansızlık var gibi. Yeterince pratik yapılmıyor. Dersler çok

sıkıcı, monoton geçiyor. Hafız yetiştiricimiz yok. Tecvid çalışmalarının yeterli olmaması. Yöntem problemlidir. Teknolojiden yararlanılmalı.” derken, %18,5’i “Uygulama çok güzel. Önce okuyor, sonra okutup dinliyor. Tecvid kurallarını uyguluyor, hataları gidermeye çalışıyor. Ezber de yapıyoruz. Ezber de sonuçta gerekli. Kıraatimi geliştirdim. Mahreç hatalarını daha az yapıyorum. Ayetlerin anlamları üzerinde duruluyor. En iyi yöntem.” kategorisinde cevaplar vermektedir. Örneklemin 6,3’ü “başka” cevabını vermiş, %25,9’u soruyu cevapsız bırakmıştır.

2.10. Arapça Dersinde İzlenen Yöntemin Beğenilip Beğenilmemesi

Tablo 10: Arapça dersinde izlenen yöntemi beğenip beğenmemeye göre dağılım

Seçenekler	f	%
Evet	31	15,1
Kısmen	56	27,3
Hayır	108	52,7
Cevapsız	10	4,9
Toplam	205	100,0

Arapça dersinde izlenen yöntemin, Tablo 10’a göre %52,7 oranında beğenilmediği, %27,3 oranında kısmen beğenildiği ve %15,1 oranında beğenildiği görülmektedir. Öğrencilerle Arapça dersinde izlenen yöntemin beğenilmemesi durumunu görüştüğümüzde, ısrarla öğretilmediğini ve öğrencilerin Arapça’dan soğutulduğunu söylemektedirler. Tıpkı Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde olduğu gibi (Taştan, Kuşat, Çelik, 2001: 185) burada da Arapça ile ilgili bir takım öğrenci sorunları olduğu anlaşılmaktadır. Tabii ki burada sorunun kaynağında öğrencilerin “beklenti”lerinin çıkmamasının önemli bir etken olduğunu unutmamak gerekir.

Arapça’da yöntemi beğenmeyenlerin (%52,7)’sinin üçüncü sınıftan olması dikkati çekmektedir. Bu noktada ikinci sırayı %55,6 ile son sınıflar, ve %28,3 ile ikinci sınıflar almaktadır. Kısmen diyenlerin büyük çoğunluğu %38, 3’lük oranla birinci sınıf öğrencileridir.

Arapça dersi öğrenciler tarafından neden sorun olarak görülmektedir? Bununla ilgili çok farklı cevaplar verildiği görülmektedir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %29,8’i bu soruya cevap vermemiş, %59,0’ı “Ezbercilik. Ezbere dayalı ders yapılıyor. Yöntem başarısız. Mantık yok. Sevdiril-

medi. Pratikten ziyade teoriye önem veriliyor. Öğretici değil.” kategorisine giren cevaplar verirken, %7,3’ü “Hocamızın ilk sınıfı olmasına rağmen yöntemi gerçekten çok iyi. Başka yolu yok. Hocamızı başarılı buluyorum.” kategorisinde cevaplar vermiştir. %2’si ise “başka” cevabını vermiştir.

Belirtmekte yarar vardır ki, öğrencilerin gerek Arapça gerekse Kur’an veya başka derslerle ilgili yaklaşımları tartışmalıdır ve de elbette tartışmalıdır.

Denilebilir ki Arapça dersi bağlamında öğrencilerin problem alanı oluşturmaları veya kendilerini böyle bir problemin içinde bulmaları, hem Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakülte’sindeki Arapça dersiyle ilgili özel hem de bütün İlahiyat Fakülteleri’ndeki, hatta Fen-Edebiyat veya Edebiyat Fakülteleri’nin Arap Dili ve Edebiyatı Bölümleri’ndeki Arapça derslerine ait genel problemlerle ilişkilidir. Türkiye’de Arapça öğretimiyle ilgili genel bir takım sorunlar olduğu bilinmektedir (Özdemir, 2004). Burada öğrencilerin soruna nasıl baktıkları iyi anlaşılmalıdır. Arapça öğretim yöntem ve teknikleri yeniden gözden geçirilmeli, yeni araç ve gereçler devreye sokularak dersler öğrenciler için daha verimli hale getirilmelidir.

2.11. Zorlanılan ve İlgi Çekmeyen Dersler

Tablo 11 : Zorlanılan ve ilgi çekmeyen derslere göre dağılım

Seçenekler	f	%
Arapça	106	51,7
Felsefe Dersleri	33	16,1
Tarih Dersleri	28	13,7
Kur’an	24	11,7
İslam Hukuku Dersleri	25	12,2
Kelam	15	7,3
Edebiyat	14	6,8
Mezhepler Tarihi	14	6,8
Hadis Dersleri	12	5,9
Tefsir	11	5,4
Tezhip	11	5,4
İslam Dini Esasları	10	4,9
Sosyoloji ve Din Sosyolojisi	8	3,9
Öğretimi Planlama ve Değerlendirme	7	3,4
Psikoloji ve Din Psikolojisi	6	2,9

“En fazla hangi derslerden zorlandınız ve ilgi duymadınız? Üç tanesinin ismini yazar mısınız?” sorusuna, Tablo 11’den de anlaşılacağı üzere öğrencilerin %52’si Arapça olarak cevap vermiştir. Bu, bu bağlamda sorulan diğer sorulara verilen cevaplarla tutarlılık arz etmektedir. Onlarda da öğrenciler tarafından Arapça dersi bir problem alanı olarak ortaya konulmaktadır. Zorlanılan ve ilgi çekmeyen dersler ve oranları aşağıdaki gibidir:

30 öğrenciden ayrıca yazılı olarak aldığımız müstakil cevaplarda da Arapça dersiyle ilgili başarısızlık psikolojisi öne çıkmaktadır.

Arapça dersi için farklı düşüncelerin olduğunu, Arapça dersinden herhangi bir probleminin bulunmadığını söyleyen öğrencilerin olduğunu da burada belirtmek gerekir.

Yukarıda ele alınan konuyla ilgili olarak sorulan “Bu derslerden zorlanmanız ve onlara ilgi duymamanızın en önemli sebebi nedir?” sorusuna, %42,1’lik oranla “Hocanın dersi anlatım biçimi” şeklinde cevap alınırken %30,5 ile “Dersin özelliğinden ve konuların cazip olmamasından.”, %20,6 ile “Kendi özel durumum sebebiyle (ilgisizliğimden).” ve %15,3 ile “Hoca.” cevabı verilmiştir.

İDABÖ Programı son sınıf kız öğrencilerinden birinin, hocaların dersteki yaklaşımlarını ve öğrencilerle dersteki ilişkilerini eleştirirken sunduğu argümanlar ilginçtir:

“Hocalar açısından problemlere baktığımızda, derslerin çoğunun tek düze geçtiği, bir farklılık yapılmadığı, bazı hocaların, öğrenci nasıl daha iyi öğrenebilir, hangi kaynaklardan faydalanarak öğrenebilir, konu hakkında kafasındaki soruları nasıl çözülebilir gibi bir çaba içerisine girmediği görülür. Zaten bu durumda öğrenci ders saatinin bitmesini ipe çekmektedir. Derslerinde anlatımdan öte farklı metotların kullanılmaması da öğrenciyi pasif etmektedir. Bunun yanında bazı hocaların öğrencileri bir yetişkin olarak görmeyip onlara çocukça davranışlarda bulunması, öğrencinin psikolojisini anlamaması da sorunlardan biridir. Öğrenciyi nasıl daha aktif edebilirim ya da var olan gelişmeleri takip ettirebilirim gibi bir çabayı görmemekteyim. Tabi burada öğrenciden de kaynaklanan problemler vardır ve bu problemler karşılıklıdır.”

Belirtmek gerekir ki öğrencilerin hocaları eleştirmede doğruluk veya haklılık payı tartışılır olmakla birlikte onların penceresinden durumun böyle olduğunu görmek önemlidir.

Dersler bağlamında hocaları eleştirenlerin çeşitli gerekçeleri bulunmaktadır. Örneğin son sınıflardan bir öğrenciye göre hocalardan kaynaklanan bazı önemli sorunlar vardır. Bunlar:

- a) Dersin tekdüze işlenmesi: Derslerin yalnız bir öğretim tekniğine bağlı kalınarak işlenmesi, dersin anlaşılabilmesi için yeterli bir sorundur. Fakülteadaki hocalarımızın çoğu dersi sadece kitaptan okuyarak işliyorlar. Bu durum verilen din eğitiminin anlaşılabilmesine yol açıyor. Öğrencilerin çoğu derslerdeki bu sıkıcı durumdan dolayı derse sırf yok yazılmamak için giriyor.
- b) Dersin sadece bir kaynağa bağlı olarak işlenmesi: Fakültemizdeki hocaların çoğu bir kaynaktan ders işliyorlar. Oysa daha farklı kaynaklardan yararlanarak öğrenciyi daha fazla bilgilendirebilirler. Her hocanın kendi alanına ait yeni basılan, yayınlanan eserleri okuyup inceledikten sonra öğrencilerine de anlatması gerekiyor. Bazı hocalarımız her yıl aynı kitapları okutup aynı soruları soruyorlar. Bu durum öğrenciyi ezberciliğe itiyor ve kısır bir döngü içerisine sokuyor.
- c) Derste öğrencilerin görüşlerinin alınmaması ve her hocanın kendine göre dersi işleme: Derslerde öğrencilerin görüşleri alınmıyor. Hocalar sadece kendi görüşlerini aktarıyorlar. Oysa karşılıklı bir şekilde; hocalar ve öğrenciler görüşlerini paylaşabilirler. Böylece daha aktif bir öğrenme ortamı oluşacak, hem öğrenciler hem de hocalar birbirlerinin görüşlerinden istifade edebileceklerdir.”

Belirtmek gerekir ki buna benzer görüşler başka bazı öğrenciler tarafından da ortaya konulmaktadır. Fakat yine de bu görüşlerin objektif bir yaklaşıma dayanıp dayanmadığı tartışmalıdır.

2.12. Derslere Branş Hocalarının Girmemesi

Buraya kadar yeri geldikçe işaret ettiğimiz gibi öğrencilerin en fazla şikayet ettikleri ve sorun olarak gördükleri bir konu da derslerden bir kısmına branş hocalarının girmemesidir. İDKABÖ Bölümü son sınıfı öğrencilerinden birinin ifadesiyle “İlahiyat Fakültesi olarak bir kere hep ikinci plana atılıyoruz. Tıpkı İmam Hatip Liseleri’nde alnımıza üvey evlat damgası yiyişimiz gibi. Bu kötü kader bizi burada da takip ediyor. Bunun en bariz örneği alanıyla ilgili derslere hocaların girememeleri. Bu da tabii ki dersten alınacak olan verimi düşürüyor. Bizim çok fazla malumatımız olmamakla birlikte bu hocalarımızın boş geçmesin diye girdikleri dersler, yapacakları ya da yapmakta buldukları akademik çalışmalarını da engelliyor. Bir bilim adamı olmaktan çok öğretmen olmak zorunda kalıyorlar.”

Gerçekten de Fakülte’de özellikle Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü kapsamındaki derslere branş hocalarının girmemesi, hemen hemen tüm öğrencilerin en fazla dikkat çektikleri hususlardandır. Bu, öğrencilerin eğitimleriyle ilgili durumları takip ettiklerini göstermeleri bakımından dikkate alınması gereken önemli bir olaydır. Burada öğrenci konuya pedagojik açıdan yaklaşmakta ve dersi en iyi şekilde almayı arzulamaktadır. Nitekim yine bir son sınıf öğrencisinin ifadesiyle “Aslında Fakültemizin en büyük eksikliklerinden biri dersin hocası (Dr.) olduğu halde başka hocaların derse girmesi. Keşke o hocalar da dersimize girseler. Böylece dersten daha güzel yararlanma imkanına ulaşırdık.”

Öğrenciler, Din Felsefesi, İslam Felsefesi, Mantık, Felsefe Tarihi, Din Eğitimi, Din Psikolojisi gibi felsefe ve din bilimleri derslerinin temel sorununun, alan hocalarının olmaması ve dolayısıyla bu derslere alan dışı hocaların girmesi olduğunu özellikle vurgulu bir biçimde dile getirmektedirler. Ayrıca İDKABÖ Programı’nda Din Eğitimi Anabilim Dalı hocasının bulunmayışının kendileri için büyük bir eksiklik olduğunu belirtmektedirler.

Öğrencilerin sürekli olarak branş hocalarının eksikliğini vurgulamaları, aslında onların eğitim konusunda çok önemli bir problemi gördüklerini göstermektedir. Çok önemli bir problem olarak gördükleri için de her fırsatta dile getirmektedirler. Örneğin İDKABÖ’den bir son sınıf kız öğrencinin Fakülte’de 2004-2005 öğretim yılında düzenlenen ikinci “Ne Umduk Ne Bulduk?” panelinde yaptığı konuşmada söylediklerine bu açıdan bakılabilir:

“Bizim Din Kültürü Öğretmenliği Bölümü olarak daha özel bir sorunuz da alan ile ilgili ders ve hoca sıkıntısı çekmemiz. Din Eğitimi dersimize Fıkıh hocası, Din Öğretimi Yöntemleri dersimize Hadis hocası girdi. Sadece bu konuda değil, bu Fakültede Psikoloji dersine Arapçacı, Tasavvuf dersine Kelamcı girdi...”

Öğrenciler, felsefe ve din bilimleri derslerinin kendileri için çok önemli olduğu kanaatindedirler. Nitekim bu dersleri gerekli görüp görmediklerine ilişkin bir soruya verdikleri cevaplardan, öğrencilerin tamamına yakınının bu derslerin gerekliliğini düşündükleri anlaşılmaktadır (Krş. Fırat, 1989: 22 vd.) . 2001 yılında yaptığımız anketten de böyle bir sonuç çıkmıştır ve o dönemin öğrencileri de bu derslerin hocalarının olmayışını kendileri için çok önemli bir problem olduğunu belirtmişlerdi. Kayseri İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin de aynı şekilde mezkur derslerin önemli ve gerekli olduğu kanaatinde olduklarını burada zikredebiliriz (Taştan, Kuşat, Çelik, 2001: 189).

2.13. Derse Giren Öğretim Elemanının Derse Önem Verme Durumu

“Öğretim elemanları derslerine önem verir, anlatacağı konu önceden bellidir ve iyi hazırlanırlar.” önermesine Tablo 12’de de görüldüğü gibi öğrencilerin %57,1’i ara sıra, %30,7’si çoğunlukla, %3,4’ü her zaman, %4,9’u hiçbir zaman diyerek cevap vermiştir.

Tablo 12 : Öğretim elemanlarının derslerine önem verme durumuna göre dağılım

Seçenekler	f	%
Her zaman	7	3,4
Çoğunlukla	63	30,7
Ara sıra	117	57,1
Hiçbir zaman	10	4,9
Cevapsız	8	3,9
Toplam	205	100,0

Öğrencinin gözünde öğretim elemanının derse önem verip vermemesi durumunu anlamak için öğrencilerin derslere katılımıyla ilgili duruma bakmak faydalı olabilir. Bu bağlamda öğrencilere “Öğretim elemanları derslerde ders konularıyla ilgili öğrencilere soru sorma imkanı verir ve cevaplandırır.” şeklinde yöneltilen cümleye Tablo 13’den de anlaşılabilir üzere %46,3’lük bir oranla ara sıra diyenler, en büyük orana sahiptirler. Çoğunlukla diyenler, %40,5 ve her zaman diyenler ise %6,8’lik oranlarla temsil edilmektedirler. Görüldüğü gibi yukarıdaki tablodan çıkan bulgularla burada çıkan bulgular birbiriyle tutarlılık arz etmektedir.

Tablo 13 : Öğretim elemanlarının sorulara imkan verme durumuna göre dağılım

Seçenekler	f	%
Her zaman	14	6,8
Çoğunlukla	83	40,5
Ara sıra	95	46,3
Hiçbir zaman	4	2,0
Cevapsız	9	4,4
Toplam	205	100,0

2.14. Fakülte Yönetiminin Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışları

Tablo 14 : *Fakülte yönetiminin tutum ve davranışlarına göre dağılım*

İfadeler	f	%
Bize değer veriyorlar, problemlerimize karşı ilgililer.	95	46,3
Sorunlarımıza karşı ilgililer, fakat bize değer vermiyorlar.	41	20,0
Bize ne değer veriyor ne de sorunlarımıza yeterince ilgi gösteriyorlar.	55	26,8
Bize değer veriyorlar, fakat sorunlarımıza karşı ilgili değiller.	4	2,0
Cevapsız	10	4,9
Toplam	205	100,0

“Fakülte yönetiminin size karşı genel tutum ve davranışlarını nasıl buluyorsunuz?” sorusuna örneklem grubu, öğrencilerin Fakülte yönetiminden bir bakıma beklentilerini de içerecek cevaplar vermiştir. Tablo 14’te görüldüğü üzere öğrenciler, bu soruya karşılık olarak çeşitli kategorilerde kanaatlerini belirtmişlerdir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin %46,3’ü “Bize değer veriyorlar, problemlerimize karşı ilgililer” kategorisinde yer alırken, %20,0’ı “Sorunlarımıza karşı ilgililer, fakat bize değer vermiyorlar” kategorisine, %26,8’i “Bize ne değer veriyor ne de sorunlarımıza yeterince ilgi gösteriyorlar” kategorisine ve %2,0’ı “Bize değer veriyorlar, fakat sorunlarımıza karşı ilgili değiller” kategorisine dahil olmuştur. Burada dikkati çeken hususlar, öğrencilerin %46,8’nin yönetimin kendilerine değer vermediğini düşünmesi, %28,8’inin yönetimin kendilerinin sorunlarına karşı ilgi göstermediklerini beyan etmesi, %48,3’ünün yönetimin kendilerine değer verdiğini açıklaması ve de %66,3’nün yönetimin sorunlarına karşı ilgili olduğunu ifade etmesidir. Öğrenciler, burada sorunlara ilgili olmakla değer vermeyi birbirinden ayırmıştır.

2.15. Öğrenci İşleri Memurlarının Öğrencilere Karşı Tutumu

Tablo 15 : Öğrenci işlerindeki memurların öğrencilere karşı tutumlarına göre dağılım

Seçenekler	f	%
Çok iyi	11	5,4
İyi	43	21,0
Fena değil	90	43,9
İyi değil	57	27,8
Cevapsız	4	2,0
Toplam	205	100,0

Öğrenci işleri memurlarının öğrencilere karşı tutum ve davranışlarına Tablo 15'ten bakıldığında, öğrencilerin %5,4'ünün çok iyi, %21,0'ının iyi, %43,9'unun fena değil, %27,8'inin iyi değil cevabını verdikleri anlaşılmaktadır. Burada öğrencilerin yaklaşık %70'inin öğrenci işleri memurlarının kendilerine karşı tutum ve davranışlarının kötü olmadığını belirttikleri ve %27,8'inin de iyi olmadığını belirttikleri ortaya çıkmaktadır. Fena değil diyen öğrencilerin bir kısmı, yapılan görüşmede daha iyi olması gerektiğini, iyi değil diyenlerin bir kısmı da kaba davranış içinde bulduklarını ifade etmişlerdir.

2.16. Kütüphane Memurlarının Öğrencilere Karşı Tutum ve Davranışları

Tablo 16 : Kütüphane görevlilerinin tutumlarına göre dağılım

Seçenekler	f	%
Çok iyi	6	2,9
İyi	68	33,2
Fena değil	93	45,4
İyi değil	36	17,6
Cevapsız	2	1,0
Toplam	205	100,0

Kütüphane görevlilerinin öğrencilere karşı tutum ve davranışları Tablo 16'dan anlaşıldığı kadarıyla öğrencilere göre %17,6 oranında iyi değil, % 81,5 oranında ise kötü değildir. Bunu daha önceki yıllardaki öğrencilerimizle karşılaştırdığımızda bir gelişme olarak görmek gerekmektedir. Çünkü daha önce öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kütüphaneden

ve kütüphane memurlarından memnun olmadıklarını, zira kütüphanenin mesai saatlerinde kapalı olabildiğini, kütüphanede çalışırken memurların kendilerini dışarı çıkarabildiklerini, kaba davrandıklarını, öğle vakitlerinde kütüphanenin kapalı olduğunu; fakat şimdi bu problemlerin birçoğunun yaşanmadığı ve öğle vakitlerinde kütüphane açık olduğu için orada çalışabildiklerini belirtmiştir.

2.17. Fakültenin Genel Temizliği

Fakültenin genel olarak temiz olup olmadığına dair sorulan bir soruya, Tablo 17'ye göre örnekleme oluşturan öğrencilerin %10,2'si iyi değil, %39,0'ı fena değil, %35,6'sı iyi ve %14,1'i çok iyi demektedirler. Fena değil diyenlerle yapılan görüşmelerde bu kategorideki öğrencilerin bir kısmı, aslında yeterince temiz olmadığını vurgulamak için fena değil dediklerini, kötü olmasa da olması gerektiği gibi de olmadığını belirtmek istediklerini söylemişlerdir. Fakat şu ortaya çıkmaktadır ki öğrencilerin kahir ekseriyeti, Fakülte'nin genel temizliğinin kötü olmadığını görüşünde birleşmektedir.

Tablo 17: Öğrencinin fakültenin genel temizliği hakkındaki düşüncesine göre dağılım

Seçenekler	f	%
Çok iyi	29	14,1
İyi	73	35,6
Fena değil	80	39,0
İyi değil	21	10,2
Cevapsız	2	1,0
Toplam	205	100,0

2.18. Kantin Hizmetleri

Tablo 18: Öğrencinin kantin hizmetleri hakkındaki düşüncesine göre dağılım

Seçenekler	f	%
Çok iyi	5	2,4
İyi	35	17,1
Fena değil	118	57,6
İyi değil	47	22,9
Toplam	205	100,0

Tablo 18'den anlaşılacağı gibi öğrencilerin %22,9'u kantin hizmetlerinden memnun değildir. % 57,6'sı kantin hizmetlerinin fena olmadığını, % 17,1'i iyi olduğunu ve %2,4'ü çok iyi olduğunu beyan etmektedir.

2.19. Sosyal Faaliyetlerin Eksikliği

Öğrencilerin hemen hemen tamamı Fakülte'de sosyal faaliyetlerin olmasından veya çok az oluşundan şikayet etmektedir. Sosyal faaliyetlerin olmamasından da bir kısmı, öğrencileri, bir kısmı ise hocaları ve idareyi sorumlu görmektedir. Hem asıl araştırma anketinde durum böyle tespit edilmekte hem de örneğin 19.01.2006'da birinci sınıflara sorduğumuz "Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okuyor olmanın bir dönemlik psikolojisini kendinizden hareketle yazar mısınız?" sorusuna verilen cevaplarda durumun böyle olduğu belirtilmektedir. Mülakatlarda da benzer sonuçlarla karşılaşmıştır.

Sosyal faaliyetler, öğrencilerin okula uyum sağlamalarında ve boş zaman değerlendirmelerinde oldukça önemlidir. Bu düşüncelerle Fakültemizde 2002-2004 yılları arasında Din Sosyolojisi öğretim üyesi tarafından belli aralıklarla "Din Sosyolojisi Atölye Çalışmaları" başlığıyla çeşitli panel ve konferanslar düzenlenmiştir. Bu faaliyetler öğrenci merkezli olmuş ve panel ve konferanslarda öğrenciler konuşmuştur.

Bunlardan başka farklı birkaç alandan öğretim üyesinin bazı konularda konuşma yapmasını da zikretmek gerekmektedir. Ayrıca bir grup öğrencinin organizasyonu ile şiir dinletisi programı yapılmıştır.

Bu faaliyetlerin Fakülte'ye canlılık getirdiği ve öğrencilerin bundan oldukça olumlu etkilendikleri gözlenmiştir.

2.20. İlahiyat Öğrencilerinde Bulunması Gereken Niteliklere Sahip Olma Durumu

Tablo 19: İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde bulunması gereken özelliklere sahip olduğuna inanmaya göre dağılım

Seçenekler	f	%
Evet	24	11,7
Kısmen	131	63,9
Hayır	39	19,0
Cevapsız	11	5,4
Toplam	205	100,0

Tablo 19’da “Kendi kendinizi bir değerlendirmeye tabi tutarsanız, siz, bir İlahiyat Fakültesi öğrencisinde bulunması gereken özelliklere sahip olduğunuza inanıyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin kahir ekseriyeti %63,9 oranla kısmen cevabını vermektedir. Hayır diyenler, %19,0’ı, evet diyenler ise %11,7’yi teşkil etmektedirler. Öğrenciler, yapılan görüşmelerde kendilerini özeleştiriyeye tâbî tuttıklarını, gerçeği söylediklerini, bulunması gereken bazı özelliklere sahip olmadıklarını söylemektedirler.

2.21. Kişilik Değerlendirmesi

Tablo 20 : *İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde bulunması gereken özelliklere sahip olduğuna inananların özellikleri*

Seçenekler	f	%
Kendine güvensizlik, sosyal ilişkilerde çekingenlik, sorumluluk yüklenmekten çekinmek, kişilik ve karakter zayıflığı.	116	56,6
Kendine aşırı güven. Dinî ve sosyal olaylara peşin yargılarla yaklaşmak.	17	8,3
İçinde bulunduğum ortam, kişiliğimin yaşamla çatışması, istediklerimle hayatın bana verdikleri arasındaki fark.	3	1,5
Başka	20	9,8
Cevapsız	49	23,9
Toplam	205	100

“Kendi kişiliğinizde bulunması gereken özelliklere kısmen veya tamamen sahip olmadığınızı düşünüyorsanız, bunların neler olduğunu söyler misiniz?” sorusuna, Tablo 20’ye göre öğrenciler, yaklaşık %56,6 ile “Kendine güvensizlik, sosyal ilişkilerde çekingenlik, sorumluluk yüklenmekten çekinmek, kişilik ve karakter zayıflığı.”, %8,3 ile “Kendine aşırı güven, dinî ve sosyal olaylara peşin yargılarla yaklaşmak”, %9,8 ile “başka” ve %23,9 ile cevapsız kategorisinde cevap vermişlerdir.

2.22. Öğrencilerin Stres ve Bunalımla Fakülteye Gelişleri

Yapılan mülakatlardan açıkça anlaşılmaktadır ki bir çok öğrenci, kaydını yaptırıp okula devam ettiği halde derslere karşı soğuk davranmaktadır. Davranışlarından, dersteki pozisyonundan, arkadaşlarıyla ilişkilerinden,

hocalara soğuk davranmalarından, dağınıklıklarından onların bir “sıkıntı” içinde oldukları, iç dünyalarında halledemedikleri problemlerinin olduğu, stres ve bunalım altında oldukları anlaşılabilir. Bazı öğrenciler, derste bedenen var, ama ruhen yok gibi görünmektedirler. En küçük bir diyalogda ani ve ters tepkiler gösterebilmektedirler. Hatta iki öğrenci, intihar etmeyi düşündüklerini de itiraf etmiştir. Onlarla yaptığımız bazı görüşmeler sonucunda intihardan vazgeçtiklerini Fakülte’yi benimser hale geldiklerini söylemişlerdir.

Bu stresli ve bunalımlı öğrenciliğin sebeplerini bizzat kendilerine sordüğümüzde, verdikleri cevap, “İlahiyat’a yapılan düzenlemelerden ve aile baskısından dolayı istemeden ve mecburen geldikleri şeklindedir. Bu isteksizlik, onları o kadar hassaslaştırmıştır ki en küçük bir şeye karşı aşırı kırılabilirler ve Fakülte’de gördükleri çok sıradan eksiklikleri veya problemleri gözlerinde büyütürken öğrenciliği kendileri için çekilmez görmekte veya çekilmez hale getirebilmektedirler.

Bir öğrencinin, “Fakültemizde size göre eğitimin en temel problemleri nelerdir?” sorusuna verdiği cevap, öğrencilerin içinde bulunduğu psikolojik durumu ve bu durumun sosyal yansımalarını ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu öğrenciye göre “İlahiyat Fakültesi’ne girmekten başka seçenek olmaması en büyük sorunu oluşturmaktadır. Bu sebeple öğrenci Fakülte’ye istemeyerek gelmekte ve yeni başladığında bir umutsuzluk, bir eziklik duygusu taşımaktadır. Bu yüzden derslere karşı yeteri kadar ilgili değildir ve sanki bitirmek için gelmiştir. Fakültede eğer kişi bu durumun üstesinden gelmezse dört sene boyunca bu sıkıntılar içerisinde kendisini heba edecektir. Bu durum öğrenciyi çevresine, olaylara karşı da ilgisizleştirmektedir.”

19.01.2006’da birinci sınıflara sorduğumuz “Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde okuyor olmanın bir dönemlik psikolojisini kendinizden hareketle yazar mısınız?” sorusuna verilen cevaplardan da anladığımız kadarıyla öğrenciler, bu isteksizlik psikolojisiyle okula başladıklarında ve Fakülte’den de beklentilerine cevap gelmeyeceği zehabına kapıldıklarında okulu bırakmayı düşünebilmektedirler. Gerçekten de her öğretim yılı başında bu durumda olan ve tespit edebildiğimiz en az birkaç öğrencimiz olmaktadır. Bu öğrencilerle birkaç görüşme yaptıktan sonra Fakülte’yi bırakıp gitme düşüncesini terk ettikleri görülmüştür.

2.23. Öğrencilerin Derslere Katılım Problemi

Öğrencilerin bir kısmının, diğer önemli problemlere ek olarak kendilerinin derslere katılmamasını, derslerini gerektiği kadar takip etmemelerini de ciddi sorunlardan biri olarak kabul ettiğini görmekteyiz. Yapılan görüşme ve tartışmalardan anlaşıldığı kadarıyla bu öğrencilere göre “ne kadar çok sorunları olursa olsun, madem ki burada okumaya gelmişler, o halde gereğini yerine getirmeleri gerekir.” Oysa bu olmamaktadır. Son sınıftan bir öğrencinin ifadeleriyle “Bizlerin de çok masum olmadığını söylemem gerek. Bu eksiklikleri gidermek yerine işimize nasıl geliyorsa o yönde devam ettiriyoruz. Hocalar bizi zorlamasın da dersi nasıl anlatırsa anlatsın diyoruz. Zorlayan hocalara karşı da biraz tavır alıyoruz. Hocaların bizden bir ders anlatımı istemesi, bir konu hakkında bilgi hazırlamamızı istemesi bize zor geliyor, yapsak da nerden çıkardı hoca bunu diyoruz. Çünkü üniversiteye geldik bir de ders mi çalışacağız, bu zamana kadar çalıştık, biraz rahatlayalım diyoruz. Kafamızda oluşan bu düşünceler bizde derse ve hocalara karşı bir rahatlığa, bir lakayt oluşa sebep oluyor. Nasıl olsa sınav zamanı çalışılıp geçilir diyoruz. Derse gereken önemi vermiyoruz. ... Hele de son sınıfa gelinmişse tek hedef KPSS oluyor. Ders sadece geçilecek bir sınav şeklinde algılanıyor. Derste ne anlatılıyor pek umurunda olmuyor kimsenin. Çünkü sınıftaki herkes birbirini rakip olarak görüyor. En büyük hatamız da buradan çıkıyor, bilmemiz gereken ve okurken öğrenmemiz gerekli olan birçok şeyi öğretmen olarak atanalım da nasıl olsa o zaman da öğreniriz, zaten Fakülte’deki bazı dersler öğretmenlikte gerekli olmayacak diyoruz.”

2.24. Kız ve Erkek Öğrencilerin Birbirleriyle İlişkileri

Tablo 21 : *Kız-erkek öğrencilerin ilişkilerinin durumuna göre dağılım*

İfadeler	f	%
Kız-erkek ilişkisi gelişmektedir; aralarında rahat bir diyalog vardır.	50	24,4
Kız-erkek arkadaşlıkları zayıftır.	35	17,1
Aslında birbirleriyle arkadaşlık kurmak istiyorlar, fakat çevre faktörü buna engel oluyor.	90	43,9
Başka	23	11,2
Cevapsız	7	3,4
Toplam	205	100

Örneklem grubuna “Fakültenizde, kız-erkek ilişkilerini değerlendirir misiniz?” sorusu sorulduğunda grup, %24,4'lük bir oranla, kız-erkek ilişkilerinin gelişmekte olduğunu ve aralarında rahat bir diyalog bulunduğunu; %43,9'luk bir oranla gerçekte birbirleriyle arkadaşlık kurmak istediğini, ama çevrenin buna engel olduğunu; %17,1'lik oranla ilişkilerin zayıf olduğunu söylemektedir. Burada ilginç ve önemli olan, yaptığımız görüşmelerin de teyit ettiği gibi kız ve erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun ilişkilerin kolay ve rahat olması gerektiğini savunmaları ve çevre baskısından şikayet etmeleridir. İlişkilerin aslında geçmiş yıllara, özellikle 80'li yıllara oranla çok sıkı olduğunu, öğrenciler arasındaki ilişkilerden de rahatlıkla gözlemlemek mümkündür. Mülakatlarda ve dersteki tartışmalarda öğrencilerden çok az bir kısmının mevcut durumla yetinilmesi gerektiğini söylediği ve çok az bir kısmının da mevcut durumdaki ilişkilerin doğru olmadığını, kız-erkek arasındaki mesafenin daha büyük olması gerektiğini savunduğu görülmüştür.

Burada çevre faktörünün ilişkilere engel oluşturduğuna ilişkin tespitin önemine değinmek gerekmektedir. Yaptığımız görüşmelerde öğrencilerden bir kısmı, en başta anne-baba ve diğer aile üyeleri ve sonra akraba, ondan sonra da genel olarak çevrenin, İlahiyat öğrencilerine yaklaşımlarının bir sonucu olarak söz konusu ilişkileri mesafeli kurmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Bu öğrenciler, bu durumu bir sorun olarak görmekte ve bu durumun eğitimlerini de ister istemez etkilediğini düşünmektedirler. Fakat belirtmek gerekir ki görece az sayıda bir öğrenci grubu da ilişkilerin sıkı ve rahat olmasının bir problem doğurduğunu savunmaktadır.

Cinsiyete göre kız-erkek öğrenciler arasındaki ilişkilerin durumu örneklem grubuna sorulduğunda, kız öğrencilerle erkek öğrencilerin farklı cevaplar verdiği ve dolayısıyla bu kategoride cinsiyetin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Kız-erkek ilişkilerinin gelişmekte olduğunu ve kız-erkek öğrenciler arasında rahat bir diyalog bulunduğunu düşünenlerin %18,4'ü erkek iken %81,6'sı kız öğrencilerden müteşekkildir. Tersine kız-erkek arkadaşlıklarının zayıf olduğunu savunanların %63,6'sı erkek iken %36,4'ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Görüldüğü gibi kız öğrencilerin dikkate değer bir oranı ilişkilerin iyi olduğunu ve geliştiğini belirtirken erkek öğrencilerin hatırı sayılır bir miktarı zayıf olduğunu düşünmektedirler. Bu durumu nasıl izah etmek gerekir? Bu durumun en önemli sebebi kız öğrencilerdeki özgüven ve cesaret olsa gerektir. Bunun da en önemli sebebi, kız öğrencilerin sınıflarda sayısal olarak erkek öğrencilerden oldukça fazla olmalarıdır. Bu, kız öğrencilere cesaret ve özgüven vermekte ve bu da ilişkilerde kızların öne çıkmasını sağlamaktadır. Geçmişte durum tam ter-

siydi, yani İlahiyat Fakültelerinde kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla çok sınırlı sayıda mevcuttu. O zaman da erkeklerde özgüven vardı, ama çok ilginç, erkekler, sayıca fazla olmalarına rağmen ilişkilerde kızlar kadar öne çıkmıyorlardı. Fakat bugün kızlar, sayıca üstünlüklerinin verdiği rahatlıkla da ilişkilerde erkeklerden daha rahat hareket edebilmektedirler.

Kız öğrencilerin önemli bir bölümü, ilişkilerin mevcut durumuna olumlu bakmaktadırlar, ama bunun daha da gelişmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Erkeklerin çekingen olmalarından şikayet etmektedirler. Bu yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca kızların %40,6'sının aslında kız ve erkek öğrencilerin arkadaşlık kurmak istediklerini, ama çevrenin bunu engellediğini düşünmeleri de kızların mevcut durumun daha da ötesine geçmek istediklerinin bir göstergesi olarak anlaşılabilir. Aynı düşünceye cinsiyet içinde %51,7'lik bir oranla daha yüksek bir katılımla erkekler de katılmaktadırlar.

2004-2005 öğretim yılının ikinci döneminde Fakülte'de yapılan birinci ve ikinci "Ne Umduk Ne Bulduk" panelinde (2005) konuşan birinci sınıftan iki kız, iki erkek ve son sınıftan iki kız, iki erkek olmak üzere sekiz öğrenci de kendileri için en önemli sorunlardan birinin kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasındaki ilişkilerle ilgili olduğunu vurgulamışlardır. Her biri farklı boyuttan baksa da son tahlilde kız-erkek öğrenci ilişkilerinin sağlıklı olmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Ayrıca bu panellerde sorulan sorular ve çıkan tartışmalarda da öğrencilerin bunu bir problem olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu da göstermektedir ki öğrenciler, ilişkilerle ilgili olarak mevcut durumun daha iyiye götürülmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

2.25. Öğrencilerin Sosyal İlişkileri

Tablo 22 : *Sosyal ilişkilerin niteliğine göre dağılım*

Seçenekler	f	%
Çekingen ve içine kapanık	94	45,9
İlahiyat kimliği sosyal ilişkilerinde çok belirleyici oluyor.	51	24,9
Genelde rahat davranıyor.	34	16,6
Çekingen olabildiği gibi kendi içinde (İlahiyatçılar arasında) aktif olabiliyor.	3	1,5
Başka	14	6,8
Cevapsız	8	3,9
Toplam	205	100,0

Öğrencilerin toplumun çeşitli kesimleriyle ilişkilerini anlamak amacıyla sorulan “Size göre İlahiyat Fakültesi öğrencileri sosyal ilişkilerinde nasıldır?” sorusuna Tablo 22’deki gibi cevaplar verilmiştir. Bir bütün olarak cevaplara bakıldığında, örneklem grubunun yaklaşık %45,9’unun çekingen ve içine kapanık olduğunu, %24,9’unun İlahiyatçı kimliğinin belirleyici olduğunu, %16,6’sının genelde rahat davrandığını ifade ettiği görülmektedir. Çekingenlikle İlahiyatçı kimliği birlikte düşünüldüğünde ilişkilerin büyük ölçüde öğrencilerin kendi arzu ettikleri biçimde olmadığı anlaşılmaktadır.

Sosyal ilişkiler çerçevesinde öğrencilere kendi aralarındaki ilişkinin düzeyi de sorulmuştur. Bu soruya öğrencilerin bir kısmının “düşük düzeyde” diye cevap verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkilerin düşük düzeyde olmasını eleştirdikleri, bundan memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin kendi sosyal ilişkilerinin istedikleri gibi değil de çekingenlikle malul olmasının sebeplerini iki birinci sınıf ve iki son sınıf öğrencisiyle karşılıklı konuşarak ve tartışarak ele aldığımızda, öğrencilerin mezkur sebeplerin, orta öğretimde uygulanan eğitimle, yani İmam-Hatip’te aldıkları eğitimle, aile eğitimiyle, toplumun İlahiyatçılara yüklediği misyonla, dinî cemaat, grup ve tarikatların etkisiyle, kendi kişisel yapılarıyla vs. ilgili olarak ortaya çıkabileceğine vurgu yaptıklarını görmekteyiz.

2.27. Diğer Problemler

Öğrenciler bu problemlerin dışında, bazı teknik ve fizik sorunlardan da bahsetmektedirler. Bunların başında, kışın kaloriferlerin sınıfları ısıtacak kadar yanmadığı ve üşümekten, titremekten ders dinleyemedikleri hususu gelmektedir. Gerçekten de 7 yıl boyunca her kış, Fakülte’de böyle bir sorununun yaşandığını söylemek gerekir. Bina ısınmamaktadır. Bu da ister istemez eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Öğrenciler, ayrıca yazın da sınıfların aşırı derece sıcak olduğunu, dolayısıyla klimalarla daha başarılı bir eğitimin temininin mümkün olduğunu düşünmektedirler.

Isınma probleminin dışında bilgisayar odası ve kütüphane alanlarının darlığı ile açık oldukları saatlerin sınırlılığı ve öğrencilerin yeterince burarlardan yararlanamaması, bir problem olarak görülmektedir.

Öğrencilerin gözünde önemli bir problem de, dolmuşların zaman zaman öğrencileri yarı yolda indirmeleridir. Bu durum öğrenciyi strese sokmaktadır.

2. Sonuç, Değerlendirme ve Öneriler

Yeri geldikçe belirtildiği gibi bu çalışmada ortaya konan görüşler, öğrencilere aittir. Onların görüşlerinin doğru kabul edilip edilmeyeceği, daha ileri çalışmalarla ortaya çıkacaktır. Fakat bu haliyle bu çalışmanın, belirtilen tarihlerde yapılan eğitime ilişkin bazı hususların anlaşılmasına katkı sunduğu da bir gerçektir.

Yukarıda farklı başlıklar altında ele aldığımız problemlerin dışında da hiç kuşkusuz bazı sorunlar vardır. Öğrenciler yer yer bunları belirtmişlerdir. Fakat makale sınırları içinde en önemlileri seçildiğinden dolayı diğerleri verilememiştir.

Ele alınan problemler çerçevesinde öğrencilerin cevap ve ifadelerine bir bütün olarak bakıldığında, belli başlı problemlerin şunlar olduğu görülmektedir:

1. Üniversitelere giriş sınavlarıyla ilgili düzenlemenin, İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrencilerin İlahiyat dışındaki Fakültelere girişlerini oldukça zorlaştırması ve sonuçta öğrencilerin İlahiyat Fakültelerini tercih etmek zorunda kalmalarıdır. Öğrenciler, bu durumu, Fakülte'yi tercih edip okumaya başladığı halde dahi kabullenmekte zorluk çekmekte, hatta bazı öğrenciler mezun oluncaya kadar da kabullenememekte ve izah edememektedirler. Bu durumun telafisi noktasında ilgili ve yetkili kurum ve kuruluşların İmam-Hatip Lisesi mezunlarının üniversite giriş sınavlarını yeniden ele almaları önerilebilir.
2. Öğrenciler, kendileri açısından son derece büyük olan bu problemi tam olarak aşamadıklarından stres yaşamakta ve bu stres durumu, öğrenimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Yukarıdaki öneriye ek olarak bir yandan da öğrencilerin daha fazla psikolojik problem yükü altına girmelerini engellemek için Fakülte'yi bitirdiklerinde uygun yerlerde istihdam edilmeleri düşünülmelidir.
3. Öğrenciler açısından en önemli problemlerden biri de, onların Fakülte'den umduklarını bulamayışlarıdır. Umduklarını bulamama, beklentilerine cevap verilmemesi, öğrencilerde hayal kırıklığı, karamsarlık, hatta umutsuzluk oluşturmaktadır. Bu ise, eğitimlerini olum-

suz yönde etkilemektedir. Bu problemle baş edilmesinin en önemli yollarından biri, Fakülte’de rehberlik biriminin tesisi ve rehber öğretim elemanının öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmesidir.

4. İlk üç maddede belirtilen sorunlar, öğrencilerde bir tür bunalım, bir tür kendini kaybetme diyebileceğimiz bir durum hasıl etmekte, bu da az sayıda da olsa bazı öğrencilerde hayatı anlamsız görmeye bile götürebilmektedir. Hayatın anlamsızlaşmasının getirebileceği huzursuzluğun sonuçlarının ne kadar kötü olabileceğini düşünmek gerekmektedir.
5. Fakülte’deki eksiklikler ve bazı problemler, söz konusu problemin aşılmasını daha da güçleştirmektedir. Bu problemlerin en önemlisinin, öğrencilere göre bazı önemli derslerin branş hocalarının bulunmaması ve dolayısıyla branş dışından hocaların derslere girmesi olduğu tespiti yapılabilir. Öğrenciler bu sorunu, her fırsatta dile getirmekte ve bunun çaresine bakılmasını istemektedirler. Denilebilir ki her dönem dikkate değer sayıda öğrencinin başka Fakültelere yatay geçişle gitmesinde de en önemli faktörlerden biri budur. Geçiş yapan öğrenciler, geçiş nedenini sorduğumuzda bu durumun önemli sebeplerden biri olduğunu söylemektedirler. Bu sorunun aşılması için Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü kapsamında yer alan Din Eğitimi, İslam Felsefesi, Din Felsefesi, Din Psikolojisi, Mantık gibi Anabilim Dalları için acilen öğretim üyesi alınmalıdır. Ayrıca örneğin Kur’an dersinden de bir öğretim üyesi veya öğretim görevlisinin alınması gerekmektedir.
6. Öğrencilerin bir diğer önemli sorunu, bazı derslerdeki ders işleme yöntemleriyle ilgilidir. Öğrencilere göre ders anlatımlarında canlılığın sağlanması, derslerin daha programlı ve planlı işlenmesi, hocaların kendi görüşlerinin yanı sıra başka görüşlere de yer vermeleri, öğrenciye yol göstermeleri ve daha fazla ilgi göstermesi, bazı derslerle ilgili sorunların çözülmesi, ezbere dayalı bir eğitim yerine, öğrencilere daha fazla araştırma ortamı sağlanması, her derse kendi branş hocasının girmesi gerekmektedir.
7. Öğrencilerin önemli bir kısmının bir diğer önemli problem olarak gördüğü Arapça’dan başarısızlığın hem Dicle Üniversitesi’ne özel hem de bütün İlahiyat Fakülteleri’ndeki Arapça, hatta Fen-Edebiyat veya Edebiyat Fakültelerinin Arap Dili ve Edebiyatı Bölümleri’ndeki Arapça derslerine ait genel problemlerle ilişkisi bulunmaktadır. Burada öğrencilerin soruna nasıl baktıkları iyi anlaşılmalıdır. Arapça öğ-

retim yöntem ve teknikleri yeniden gözden geçirilmeli, yeni araç ve gereçler devreye sokularak dersler öğrenciler için daha verimli hale getirilmelidir.

8. Belirtmek gerekir ki bütün sorunlara rağmen, durumun iyiye gittiği gözlenmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun her halükarda İlahiyat Fakültesi'ne gelmekten dolayı iyi bir iş yaptığını düşünmesi de bu açıdan önemlidir. Bunun dışında öğrencilerin, gittikçe gelecekte daha bir umutlu oldukları gözlenmektedir. Nitekim 17.01.2006 tarihinde İDKABÖ son sınıf öğrencilerine sorduğumuz "Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olmak din eğitimi açısından size neyi ifade etmektedir? Türkiye düzleminde tartışınız." sorusuna verilen cevaplarda böyle bir ümidin işaretleri görülebilmektedir. Ayrıca ders hocası bulunmayan alanlar için, öncelikle Fakülte'de yaklaşık dört yıldır doktorasını bitirip bekleyen öğretim elemanlarına öğretim üyeliği kadrosunun açılacağı ve dolayısıyla derslere branş hocalarının gireceği ümidinin de, öğrencilerde Fakülte'ye uyumu arttırdığını söylemek gerekir.

Kaynaklar

- Ay, M. E. (2000). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarından beklentileri. *Gençlik Dönemi ve Eğitimi Semineri* içinde (73-116). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Ayhan, H. (1999). İlahiyat Fakültesi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 6, 255-268.
- Bardakoğlu, A. (2001). İlahiyatçıların din söylemi. *İslâmiyât*, 4(4), 63-76.
- Fırat, E. (1989). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin problem olarak değerlendirdikleri eğitimleriyle ilgili konular. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 1-16.
- Kaymakcan, R. (2006). Türkiye'de din eğitimi politikaları üzerine düşünceler. *Ekev Akademi Dergisi*, 27, 21-36.
- Köylü, M. (2004). Çağdaş Bir Eğitim Yaklaşımı Olarak Aktif Eğitim Modeli (İlahiyat Fakültesi Örneği). *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu: Bildiriler-Müzakereler*, 16-17 Ekim 2003 içinde (ss. 27-45). Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Özdemir, A. (2004). İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminin gerekliliği, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10, 27-47.
- Sencer, M., & Sencer, Y. (1978). *Toplumsal araştırmalarda yöntem*. Ankara: TODAİE.
- Subaşı, N. (2003). *Öteki Türkiye'de din ve modernleşme*. Ankara: Vadi Yayınları
- Taştan, A., Kuşat, A., & Çelik, C. (2001). Üniversite düzeyinde din eğitimi alan öğrencilerde eğitim sürecinde oluşan tutum ve davranış değişiklikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 169-192.

The Problems Of The Students At The Divinity Faculties –Case of Dicle University-

Ejder OKUMUŞ, Assoc. Prof. Dr.*

Dokuz Eylül University Theology Faculty

Citation- Okumuş, E., (2007). The problems of the students at The Divinity Faculties –The Sample Of Dicle University-. *Journal of Values Education-Turkey*, 5 (13), 59-94. © Center for Values Education

Abstract- The aim of the study on your hand is to investigate the Divinity Faculties giving religious education and instruction in the level of university in the context of problems of religious education in Turkey in case of the Divinity Faculty, Dicle University. The research tries to understand the important educational and instructional problems of the students of Dicle University Divinity Faculty, and thus to shine a light on problems of all Divinity Faculties in Turkey. In the article, the techniques of poll, interview and direct observation are used.

Key Words- Divinity Faculty, Problems, Religious Education, Lessons, Faculty, Theologian Identity, Stress, Depression, Adaptation.

---

* **Address for correspondence-** Dokuz Eylül Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Sosyolojisi ABD, 21280 Diyarbakır-Turkey. **E-Mail:** ejder.okumus@gmail.com